

לא היה כהן גדול כשהרג זה? — היה לו לבקש רחמים שיגמר דינו לזכות, ולא ביקש".

לכאורה תמוה, וכי ימות משום שלא התפלל שיטעו הדיינים בדין? אולם הביאור הוא, שאם מתפלל הצדיק עבור הרשע, והחטא מגיע על ידי זה לתיקונו, כמבואר לעיל, הרי בדין שמים כבר נפטר החוטא מעונשו, ואינו זקוק עוד לתיקון על ידי גלות. במצב כזה מסבבים מן השמים שיראו בית-דין איזו זכות בעד הרוצח. כי זהו גדר „אלקים נצב בעדת א-ל", שהקב"ה נותן בהם דעת ומנהל את הכרעתם אל האמת הפנימית המוחלטת הידועה אך למעלה. זהו גדר „דין אמת לאמתו", כלומר, יש „דין אמת", ויש מדרגה יותר גדולה — „דין אמת לאמתו".

למדנו, עד היכן מגיעה חובת ההתחסדות בצדקה גשמית ורוחנית; מה הוא גדר הגזילה ברוחניות, והסבר עונש המיתה הכרוך בה; וכיצד מועילה תפלת צדיק בעד ריעו, ואפילו בעד רשע.

„ואהבת לרעך כמוך"

שלושה פירושים מצינו למצות „ואהבת לרעך כמוך", זה עמוק מזה, כל אחד מהם מציין מדרגה עליונה יותר של הזדהות עם כל אחד מישראל.

בטול קנאה

הרמב"ן כתב (ויקרא י"ט, י"ז) שאין מלת „כמוך" כפשוטה, כי לב האדם לא יוכל לקבל זאת; ועוד, הרי דין הוא: „חייך קודמין לחיי חברך". על כן פירש, שהמצוה היא לבטל את הקנאה מלבו, שירצה שתהיינה לחברו כל הטובות שהוא רוצה עבור עצמו. ואלו דבריו הקדושים:

„... כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אוהבו בכל, יחפוץ שיזכה רעהו... בעושר ובנכסים וכבוד ובדעת וחכמה, ולא שישוה אליו; אבל יהיה חפץ בלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה. ויצוה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אבל יאהב ברבות הטובה לחברו כאשר אדם עושה לנפשו, ולא יתן שיעוריו

נאמר בישיבת פוניבז', עש"ק אחרי-קדושים, תשי"ג.

באהבה. ועל כן אמר ביהונתן — כי אהבת נפשו אהבו, בעבור שהסיר מדת הקנאה מלבו, ואמר — כי אתה תמלוך על ישראל.
 ביאור דבריו, שאין פירוש המצוה: הרי האדם הפשוט רוצה שיהיו עושר וכל טובה רק לו, ולא לחברו, אולם נצטוונו על ההפך. שנרצה שיהיה כל הטוב לחברנו, ולא לנו; כי זה מן הנמנע. אלא ביאור המצוה הוא, שכל אדם בטבעו מרגיש „פרטיות“, ותמיד הוא מחפש איזה דבר או איזו מעלה, או אפילו נקודה קטנה, אשר יכול לחשוב שבה הוא מצטיין לגבי אחרים. נקודה זו חייבנית היא עבורו, ובכל נפשו ילחם שיכירו בה את הצטיינותו; כי הוא רואה בזה את כל עצם התפרטות אנוכיותו, בזה נבדל מאחרים! אולם התורה הקדושה מגלה שמדה זו היא פחיתות וקנאה, כי מה חסר הוא באמת אם חברו יש לו מעלה כמותו? רק דמיון, שרוצה להתכבד על חשבון חברו.
 לכן צוותה התורה הקדושה שיוותר על הצטיינותו, למען אהבת רעהו. אם עשיר הוא, ובזה מוצא את עצמו מורם מעם, מצוותו היא שירצה שיתעשר חברו כמותו, ויכיר שלא יופחת ערכו האמיתי על ידי זה. אם חכם הוא, ירצה שחברו יהיה חכם כמותו, וכדומה.

כמוך ממש

יש בחינה אחרת למעלה מזו. כבר ביארנו (עי' כרך א', עמ' 36) שאהבה היא תולדת נתינה: שלמקום שנותן, נותן הוא מעצמו, וממילא יאהב את המקבל כי הוא מוצא את עצמו כלול בו. ואם ירבה מאד את חסדו עם רעהו, ימצא את כל עצמו כלול בו, ויאהבנו בבחינת „כמוך ממש, כמוך בלי שום הפרש“, כמו שכתב במסילת ישרים, פרק י"א. שויון „בלי שום הפרש“ הרי הוא בחינת השתוות והזדהות בלב וברגש. גדר זה מצינו בירושלמי (נדרים פרק ט', הלכה ד'):

„כתיב לא תקום ולא תטור את בני עמך. היך עבידא? (... איך מסתבר שימחול אדם על עלבוננו — קרבן העדה) הוה מקטע קופד ומחת סכינה לידיה, תחזור ותמחי לידיה? (היה חותך בשר, וירד הסכין לתוך ידו, וכי תעלה על הדעת שינקום מידו, ויחתוך ידו השנייה על שחתכה הראשונה, כן הדבר הזה, כיון שכל ישראל גוף אחד הן, דין הוא שלא ינקום מחברו, שהוא כנוקם מגופו — קרה"ע).“
 מי שעושה חסד עם כל ישראל בכל מהותו, מאוחד לגמרי עמהם, עד כדי שירגיש שלא תתכן גם תרעומת על חברו שהכהו, כי מרגיש הוא שכל

1. עי' כרך ב', עמ' 133.

ישראל אברים הם מגוף גדול אחד, נמצא שלא אחר הכהו אלא הוא עצמו,
וכי יתכן להתרעם על עצמו?! עד כדי כך — כמוך! זו היא
אהבת ישראל!

אהבת רעך מתוך אהבת ה'

אכן ישנה עוד בחינה נעלה יותר מזו. עיין בבראשית רבה (סוף פרשה כ"ד):

„אמר רבי עקיבא: ואהבת לרעך כמוך — זה כלל גדול בתורה; שלא תאמר הואיל ונתבונתי, יתבזה חברי עמי, הואיל ונתקללתי, יתקלל חברי עמי. אמר רבי תנחומא: אם עשית כן, דע למי אתה מבזה — בדמות אלקים עשה אותי. ומבאר הריקנטי (פרשת קדושים): „והנה האוהב את חברו הנעשה בצלם אלקים, הוא אוהב השי"ת ומכבדו“.

זוהי אהבת האדם הבאה דרך הדבקות בקב"ה. מי שמבטל את עצמו כלפי השי"ת, ירגיש התבטלות גם כלפי רעהו, שהרי בראו השי"ת בדמותו. (כבר ביארנו ענין זה במקום אחר, שהאדם נברא בדמות קונו כדי שיוכל להתבונן במדותיו ית'; עי' להלן במאמר „מבט הפנימי ומבט חיצוני“). וככל אשר תתעמק הרגשת התבטלותו כלפי הקב"ה, כן יתבטל יותר כלפי חברו. ועל כן שואלין לאדם אחר מותו „המלכת את חברך עליך בנחת רוח?“ בדיוק כמו ששואלין על מדת התבטלותו לקב"ה: „המלכת עליך את קונך שחרית וערבית?“ (עיין פרקי חבוט הקבר, בס' „ראשית חכמה“, שער היראה).

רבי עקיבא ביאר את בחינת „ואהבת לרעך כמוך“ מפאת ההתכללות הבאה ממדת הנתינה: „זה כלל גדול בתורה“. בא רבי תנחומא והוסיף, שמפאת היותו „רעך“ נמצא שהוא „כמוך“; אך מפאת ההתבטלות להקב"ה גם חיובי האהבה מתרבים הרבה יותר, כי רעך דומה לדמות קונו, עד כדי שימליכנו על עצמו!²

2. על פי ס' עבודת הקודש לר"מ גבאי, בסופו.